

Metsähallitus, Morenia
PL 94
01301 Vantaa

Viite / Hänvisning
Kirjeenne 27.5.2005

Asia / Ärende

**Lausunto ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta,
kiviaineksen nosto Pernajan – Loviisan merialueella**

1. HANKETIEDOT JA YVA-MENETTELY

Metsähallitus Morenia on toimittanut 31.5.2005 Uudenmaan ympäristökeskukselle ympäristövaikutusten arviointiohjelman hankkeestaan nostaa kiviainesta Pernajan – Loviisan merialueelta. Uudenmaan ympäristökeskus toimii arviointimenettelyssä yva-lain mukaisena yhteysviranomaisena yhteyshenkilönään ylitarkastaja Jorma Jantunen.

Hankkeen yva-tarve määräytyy yva-asetuksen hankeluettelon kohdan 2b perusteella. Sen mukaan yva-menettelyä sovelletaan kiven, soran tai hiekan ottoon kun otettava ainesmäärä on vähintään 200 000 kiintokuutiometriä vuodessa.

Arviointiohjelma ja arviointiselostus

Arviointiohjelma on hankkeesta vastaavan laatima suunnitelma niistä selvityksistä, joita ympäristövaikutusten arvioimiseksi on tarpeen tehdä sekä siitä, miten arviointimenettely järjestetään. Hankkeesta vastaava laatii arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon perusteella arviointiselostukseen, joka myös tulee julkiseen käsittelyyn.

Hankkeesta vastaava

Hankkeesta vastaa Metsähallitukseen kuuluva itsenäinen tulosalue Morenia yhteyshenkilönään johtaja Pertti Oikarinen ja suunnittelupäällikkö Tero Elo. Konsulttina arviointiohjelman laadinnassa on insinööritoimisto Paavo Ristola Oy yhteyshenkilönään osastopäällikkö Antti Lepola ja hydrobiologi Veli-Matti Hilla.

Hankkeen kuvaus ja vaihtoehdot

Hankkeen tavoitteena on nostaa Pernajan – Loviisan merialueelta noin 600 000 – 800 000 kiintokuutiometriä merihiekkaa ja –soraa vuodessa.

Maksu

hankkeesta vastaavalle 6 820 €(A23-53-AT3), maksuperusteet lausunnon liitteenä

Suunnitellut alueet sijaitsevat noin 4 kilometriä Hamnskäristä etelä-kaakkoon ja Tainion majakan itäpuolella noin kahden kilometrin päässä majakasta. Vesisyvyys suunnitelluilla ottoalueilla vaihtelee parista metristä 40 metriin. Arvioinnissa tarkastellaan myös hankkeen vaatimia, satamiin sijoituvia kivinaineterminaaleja Kotkassa, Loviisassa ja Haminassa.

Arvioitavat vaihtoehdot

0-vaihtoehto: hanketta ei toteuteta, ei ottotoimintaa

1-vaihtoehto: kiviaineksen hyödyntäminen kaikilla tutkimusalueilla

2-vaihtoehto: kiviaineksen hyödyntäminen osalla tutkimusalueita

Liittyminen muihin hankkeisiin ja suunnitelmiin

Kotkan sataman täyttöihin tarvitaan lähitulevaisuudessa huomattavia määriä kiviaineksiä, joten arvioitavalla hankkeella on yhtymäkohtia Kotkan satama-alueen laajennustöihin. Kotkan Satama Oy on käynnistänyt Mussalon sataman yva-menettelyn.

Loviisan ja Haminan väyliä on suunniteltu syvennettäviksi ja Haminan väylään on suunniteltu myös oikaisua. Itä-Uudenmaan liitto ja Kymenlaakson liitto ovat käynnistäneet alueellaan tuulivoiman tuotantoon soveltuvien alueiden kartoituksen sekä maa- että merialueilla.

Hankkeen arviointimenettelyä ei ole yhdistetty muiden lakien mukaisiin menettelyihin.

2. ARVIOINTIOHJELMASTA TIEDOTTAMINEN JA KUULEMINEN

Arviointiohjelma ja sen tiivistelmä on laadittu sekä suomeksi että ruotsiksi.

Arviointiohjelman vireilläolosta on ilmoitettu 4.-7.6.2005 seuraavissa lehdissä: Kymen Sanomat, Östra Nyland, Itäväylä ja Loviisan Sanomat. Arviointiohjelma on kuulutettu Loviisan, Kotkan ja Haminan kaupunkien sekä Pernajan kunnan ilmoitustauluilla. Arviointiohjelma on ollut 6.6.-31.8.2005 nähtävillä Pernajan, Loviisan, Kotkan ja Haminan kunnanvirastoissa ja kirjastoissa sekä internetissä osoitteessa www.morenia.fi. Arviointiohjelmasta järjestettiin esittelytilaisuus yleisölle Loviisan satamassa 22.6.2005.

3. YHTEENVETO ESITETYISTÄ LAUSUNNOISTA

Uudenmaan ympäristökeskus on pyytänyt lausunnot hankkeen vaikutusalueen kunnilta, maakuntaliitoilta, tiepiireiltä, satamilta, maakuntaliitoilta, Suomenlahden merenkulkupiiriltä, Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelyksiköltä ja Etelä-Suomen lääninhallitukselta.

Etelä-Suomen lääninhallituksen lausunnon on antanut sosiaali- ja terveystoimisto. Lääninhallitus esittää, että hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnissa tulee selvittää yleiset uimarannat vedenlaadun vaikutusten tarkastelualueella sekä hankkeen vaikutukset uimaveden laatuun. Hankkeen

ympäristövaikutusten arviointiin on lausunnon mukaan syytä sisällyttää meren pohjasedimentissä mahdollisesti olevat haitta-aineet ja niiden kulkeutuminen kiviaineksen mukana varastointialueille. Läninhallitus esittää lisäksi selvitettäväksi hankkeen vaikutusalueella olevat terveysuojellisesti herkäät kohteet sekä hankkeen vaikutukset häiriytyvien kohteiden terveydellisiin oloihin ainakin melu- ja pölypäästöjen osalta.

Kaakkois-Suomen tiepiiri on sopinut lausuntonsa sisällöstä **Uudenmaan tiepiirin** kanssa. Lausunnon mukaan maaliikenteen vaikutuksia ei ole arviointiohjelmassa käsitelty kovinkaan paljoa ja tiepiiri esittää liikenteellisten vaikutusten selvittämistä niiltä osin kuin kiviainesta kuljetetaan maanteitse.

Arviointiohjelmassa todetaan merialueen kiviaineksen noston toteuttamatta jättämisen lisäävän paineita harjusoran hyödyntämiseen. Hankkeen toteuttamatta jättämisvaihtoehdon huolellinen tarkastelu on tärkeää yvan hyvän lopputuloksen varmistamiseksi. Tiepiiri esittääkin merialueella ja maalla tehtävän kiviaineksen oton vertailua. Tiepiiri korostaa lisäksi merivirtojen muutosten aiheuttamia vaikutuksia eliöstöön, ravinnetilanteeseen ja ravintoketjuihin.

Merenkulkulaitos / Suomenlahden merenkulkupiiri toteaa olevansa mukana hankkeen seurantaryhmässä, eikä sillä ole enää huomautettavaa arviointiohjelmasta.

Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalveluyksikkö toteaa, että läheisellä Aspskärin linnustonsuojelualueella Porvoon lintutieteellinen yhdistys on seurannut vuosikymmeniä lintukantojen kehitystä ja että sitä kautta on ehkä mahdollista saada lisätietoja matalikoiden merkityksestä alueen pesimälinnuston ruokailualueena. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksella on pitkäaikaisia seurantatietoja itäisen suomenlahden lokkikantojen kehityksestä ja biologiasta. RKTL:lla voisi olla tietoa matalikkojen merkityksestä alueen selkälökkien ravinnonhankinnassa.

Metsähallituksen tietojen mukaan selvitysalueen yli muuttaa toukokuun ja kesäkuun alun aikana yli miljoona vesilintua ja arktista kahlaajaa, joista osa käyttää aluetta levähdysalueena. Toimenpiteiden ajoittaminen arktisen muuton ulkopuoliseen ajankohtaan vähentäisi riskiä että toiminnalla olisi haitallisia vaikutuksia muutonaikaiseen linnustoon.

Kymenlaakson liitto tuo lausunnossaan esiin vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelman (VELMU). Suomenlahden osalta inventoinnit käynnistyvät vasta 2006. EU:n luontodirektiivin liitteessä on lueteltu yhteisön luonnonsuojelun kannalta tärkeimmät luontotyypit (luontodirektiivin liite 1). Liitteessä mainittuihin elinympäristöihin kuuluvat myös "rantavyöhykkeen läheisyydessä sijaitsevia pysyvästi vedenalaisia hiekkasärkkiä, missä vedensyvyys on harvoin yli 20 m (tyyppikoodi 1110)". Kymenlaakson liiton mukaan arvioinnissa tulisi selvittää, vaikuttavatko kiviaineksen nostotoimet mahdollisesti direktiivin mukaisiin elinympäristöihin.

Kymenlaakson liitto kiinnittää huomiota myös ammusjäännösten ympäristövaikutuksiin. Lisäksi liitto toteaa Kymenlaaksossa olevan paljon raken-

nuskivilouhoksia, joiden sivukiven käyttöä luonnonkiviainetta korvaavana materiaalina on arvioinnissa syytä tarkastella hankkeen toteuttamatta jättämisen yhteydessä.

Itä-Uudenmaan liitto toteaa Poski-projektissa (pohjavesiensuojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittamisprojekti) selvitetyn kiviaineksen tarvetta Uudenmaan ympäristökeskuksen alueella. Siinä on todettu etenkin karkeiden luonnon harjukiviainesten loppuvan varsinkin pääkaupunkiseudun markkina-alueelta varsin pian. Näin ollen merialueelta saatava karkea kiviaines olisi pyrittävä säästämään esimerkiksi betoniteollisuuden tarpeisiin, jossa sitä on vaikea korvata muilla materiaaleilla. Itä-Uudenmaan liiton mukaan Kymenlaakson ja satamien kiviainestarpeiden ohella olisi otettava huomioon myös Itä-Uudenmaan ja Uudenmaan maakuntien tarpeet erityisesti karkeiden kiviainesten osalta.

Uudenmaan TE-keskuksen mielestä hankkeen toteuttamatta jättämistä tarkoittavaa vaihtoehtoa olisi voinut käsitellä hieman laajemmin kuin vain todeta "toteuttamatta jättäminen lisää paineita harjusoran hyödyntämiseen". TE-keskus katsoo alueen kalastusta ja kalastoa esitellyn melko kattavasti, mutta esittää vielä lisättäväksi alueen vapaa-ajan kalastusta käsittelevään osaan riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen Suomi kalastaa tutkimuksen tietoja vuosien 1997 ja 2001 vapaa-ajan kalastuksesta alueella.

Kalastuksen osalta arviointimenetelmiin esitetään lisättäväksi kalastustiedustelun tekeminen alueen ammattikalastajille ja silakan lisäksi tulisi arvioida alueen merkitys myös siialle.

Kotkan kaupunginhallitus päättää ympäristölautakunnan lausunto huomioon ottaen yhtyvänsä teknisen lautakunnan lausuntoon.

Kotkan ympäristönsuojelulautakunta katsoo, että Loviisan-Pernajan merialueen kiviaineksen noston ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa on otettu huomioon Kotkan kannalta merkittävät asiat, ja että sillä ei ole huomauttamista arviointiohjelmaan.

Kotkan tekninen lautakunta toteaa, että kaupunki on mukana sekä hankkeen ohjaus- että seurantaryhmässä. Merihiekkaa on mahdollista käyttää sekä Palaslahden teollisuusalueella että Kotkan sataman tulevissa laajennuksissa vesialueiden täyttöihin. Kotkan Satama Oy on käynnistänyt Musalon sataman laajennusten ympäristövaikutusten arviointimenettelyn. Palaslahden teollisuusalueen vesialueen täyttäminen ei Kaakkois-Suomen ympäristökeskuksen mukaan edellytä ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Sataman laajennuksen ympäristövaikutusten arvioinnin yhteydessä tarkastellaan kuitenkin myös Palaslahden teollisuusalueen toiminnan aiheuttamat ympäristövaikutukset.

Käynnistyneet ympäristövaikutusten arviointimenettelyt liittyvät osin toisiinsa ja täydentävät toisiaan. Morenian hankkeella voidaan korvata Musalon sataman ja Palaslahden teollisuusalueen täytöissä maalta tapahtuvaa kiviainesten ottoa ja poistaa maa-ainesten kuljetuksista aiheutuvia raskaan liikenteen haittoja. Toisaalta kiviainesvaraston sijoittuminen Palaslahteen

lisää jonkin verran kuljetuksia, mikäli kiviaineksia viedään muualle. Ympäristövaikutusten arvioinnissa onkin Kotkan kannalta yhtenä tärkeimpänä seikkana kuljetuksiin liittyvien vaikutusten selvittäminen. Lautakunta toteaa lopuksi että arviointiohjelmassa esitetyt kartat ovat Kotkan osalta jo vanhentuneita, ja ne tulee päivittää ajantasalle.

Haminan kaupunginhallitus toteaa **ympäristölautakunnan** esityksestä, että arviointiohjelma sisältää lainsäädännön edellyttämät tiedot, mutta korostaa nostettavien massojen kuljetuksen ja varastoinnin vaikutuksia ja riskejä. Etenkin liikenteen kasvun sekä pölyn ja melun lisääntymisen vaikutukset tulee selvittää.

Loviisan rakennus- ja ympäristölautakunta katsoo, että Valkon satamaan suunnitellun kiviainesterminalin vaikutuksia tulee selvittää huolellisesti. Terminalin soveltuvuus nykyisen satamatoiminnan ja sataman rakenteiden kannalta tulee selvittää kuten myös mahdolliset pöly- ja meluhaitat läheisille asuinalueille. Lautakunta kiinnittää huomiota myös nostoaluiden läheisiin linnustonsuojelualueisiin ja mahdollisiin meriarkeologisiin kohteisiin.

Pernajan kunnan rakennus- ja ympäristölautakunta pitää hanketta erittäin laajana ja toteaa merihiekan noston vähentävän painetta harjusoran käyttöön. Lautakunta toteaa, että myös merenalaiset geologiset luonnonmuodostumat ovat arvokkaita ja niitä tulisi tarkastella kokonaisuutena. Lautakunta kiinnittää huomiota myös nostoalueen läheisiin linnustonsuojelualueisiin. Yksi tutkimusalueista sijaitsee puolustusvoimien ampumal alueella. Tältä osin lautakunta esittää mahdollisten raskasmetallipitoisuuksien ja niiden vaikutusten selvittämistä.

Miljöringen – Ympäristörengas rf.ry. toteaa mielipiteenään, että hankkeen toteuttamatta jättäminen on ainoa vaihtoehto. Perusteena esitetään, että kiviaineksen nosto merestä on kielletty Ruotsissa ja alueen läheisyydessä on linnustollisesti arvokkaita alueita. Kiviaineksen nosto merenpohjasta muuttaa merenpohjaa, merivirtauksia ja veden laatua. Hankkeella olisi kielteisiä vaikutuksia meriluonnon monimuotoisuudelle ja paikalliselle ekosysteemille.

Vesialueen omistaja Pernajasta vastustaa hanketta, koska se vaikuttaa merenpohjaympäristöön ja suurella todennäköisyydellä myös kalojen lisääntymismahdollisuuksiin alueella. Muistutuksessa viitataan myös pohjasedimentin mahdollisten myrkkujen vapautumiseen.

4. YHTEYSVIRANOMAISEN LAUSUNTO

Arviointiohjelma kattaa pääpiirteissään yva-asetuksen 11 §:ssä mainitut arviointiohjelman sisältövaatimukset. Arviointiohjelma on käsitelty yvalainsäädännön vaatimalla tavalla. Seuraaviin seikkoihin on kuitenkin syytä kiinnittää huomiota selvitysten tekemisessä ja arviointiselostuksen laadinnassa.

Hankekuvaus

Hankkeen tarkoitus on esitetty selkeästi, mutta hankkeen markkinavetoisen luonteen vuoksi ei ole mahdollista tarkoin esittää, mihin nostettava merenpohjan kiviaines kaikilta osin päättyy. Hanke on kuvattu luonteeseensa nähden selkeästi ja riittävällä tarkkuudella. Hankkeesta on esitetty nostoalue, käytössä olevat nostotekniikat ja mahdolliset kiviainestermiinaalien paikat.

Vaihtoehtojen käsittely

Merellinen nostoalue koostuu kolmesta eri tutkimusalueesta. Yhtenä vaihtoehtona on näiden kaikkien hyödyntäminen, toisena kiviaineksen nosto osalla tutkimusalueita ja kolmantena hankkeen toteuttamatta jättäminen. Hankkeesta ei ole vielä laadittu yksityiskohtaisia otto suunnitelmia, eikä ottoalueita siten ole rajattu tarkkaan, joten nostovaihtoehdot eivät ole kovin selkiintyneet. Tässä yva-menettelyssä tarkastellaan tutkittujen esiintymien hyödyntämisestä aiheutuvia ympäristövaikutuksia.

Morenialla ei ole kyseessä olevalla alueella hallussaan kiviaineksia korvaavia materiaaleja, joten niiden hyödyntämistä ei voida pitää varsinaisena vaihtoehtona hankkeelle. Morenian toimialalla on myös muita toimijoita. Hankkeen toteuttamatta jättämistä ja merisoraa korvaavia materiaaleja tulee tarkastella kuitenkin yleisellä tasolla. Korvaavia materiaaleja voivat olla esim. harjusora, kalliomurske, kaivosten sivukivi ja ensirakentamisen louheet.

Kiviainestermiinaalien sijoituspaikkoina tarkastellaan yvassa sekä Loviisan, Kotkan että Haminan satamia.

Vaikutukset ja niiden selvittäminen

Arviointiohjelmassa on esitetty huomattavan laaja vaikutusten tarkastelualue, mikä asettaa arvioinnille huomattavia haasteita. Ympäristökeskus on arviointiohjelmasta kuullessaan rajannut vaikutusalueen Pernajan kuntaan sekä Loviisan, Kotkan ja Haminan kaupunkien alueisiin. Joidenkin välillisten vaikutusten voidaan katsoa ulottuvan laajemmalle, mutta niiden paikantaminen ei hankkeen luonteen vuoksi liene mahdollista, vaan niistä voidaan esittää lähinnä tilastoihin perustuvaa yleistä tietoa.

Arviointiohjelmassa on esitetty selkeästi olemassa olevat selvitykset, arvioidtavat vaikutukset ja suunnitellut selvitykset vaikutustyypeittäin. Vaikutusketjujen ja arviointimenetelmien esittelyä voidaan pitää ansiokkaana.

Veden laatu

Arviointiohjelmassa mainitaan, että hankkeen vaikutuksia arvioidaan veden kiintoaine-, ravinne- ja haitta-ainepitoisuuksiin, mutta ei ole mainittu että sedimentin ominaisuuksia olisi tarkoitus selvittää. Arviointiohjelmasta ei selviä onko alueella sellaisia sedimenttikerroksia, josta olisi syytä näitä selvittää. Asia on syytä käsitellä arvioinnissa ja esittää tulokset arviointiselostuksessa.

Merelliset suojelukohteet

Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelma käynnistyy Suomenlahdella vasta vuonna 2006. Tästä syystä toistaiseksi ei ole laajempaa käsitystä vedenalaisen meriluonnon suojelutarpeista eikä -arvoista. Arviointityön osana on syytä inventoida ja dokumentoida tutkimusalue niin, että suojelun kannalta mahdolliset arvokohteet voidaan ottaa huomioon hankkeen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja lupaharkinnassa.

Kalasto

Alueen kalastoa ja kalastusta on esitelty melko kattavasti, mutta Uudenmaan TE-keskus toivoo, että kalastuksen osalta arviointimenetelmiin lisätään kalastustiedustelun tekeminen alueen ammattikalastajille ja silakan lisäksi tulisi arvioida alueen merkitys myös siialle.

Linnustollisesti arvokkaat kohteet

Tutkimusalueelta C on lyhimmillään matkaa lähimmälle Natura-2000 alueelle (Pernajanlahtien ja Pernajan saariston merensuojelualue) noin puoli kilometriä. Arviointiohjelmassa on todettu, että arviointiin yhdistetään Natura-arvioinnin ensimmäinen vaihe, jonka perusteella arvioidaan luonnonsuojelulain 65 §:n mukaisen arviointimenettelyn tarve.

Tämän arvioinnin yhteydessä on syytä tarkastella alueen merkitystä myös pesimälinnuston ruokailualueena, lintujen muutonaikaisena levähdysalueena ja merenalaisen luonnon suojelun kannalta.

Meriarkeologiset kohteet

Arviointiohjelmassa todetaan että alueelta ei tunneta meriarkeologisia kohteita, mutta merenpohjassa voi sijaita nykyisellään tuntemattomia aluksia. Tämä on syytä selvittää arvioinnissa nostoalueiden valitsemiseksi.

Liikenne

Monet lausunnonantajat totesivat nostettavan kiviaineksen maakuljetusten olevan kannaltaan merkittävin ympäristövaikutus. Arviointiohjelmassa esitetyt kiviaineterminaalien paikat sijaitsevat olemassa olevissa satamissa, mutta arvioinnissa on syytä tarkastella perusteellisesti kiviaineterminaalien ja maaliikenteen vaikutuksia asutukselle. Tällöin on syytä tarkastella myös terveydensuojelullisia erityiskohteita ja esittää ne selkeästi kartalla. Liikenteen vaikutukset on syytä tarkastella ainakin päätieverkolle tai niin kauas kuin kyseisestä toiminnasta aiheutuvan liikenteen vaikutukset ovat selkeästi todennettavissa.

Osallistuminen

Hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely on järjestetty vuorovai-
kutteisesti eri osallisten kesken. Hanketta varten on perustettu keskeisistä

intressitahoista koostuva ohjausryhmä ja laajempi seurantaryhmä, joka koostuu hankkeeseen tavalla tai toisella liittyvistä tahoista. Arviointiohjelmasta on järjestetty ja arviointiselostuksesta järjestetään lisäksi yleisötilaisuudet.

Raportointi

Arviointiohjelma on tiivis, mutta selkeä ja yleistajuinen. Arviointiohjelma ja sen tiivistelmä on laadittu sekä suomeksi että ruotsiksi ja ne ovat olleet nähtävillä hankkeen vaikutusalueen virastojen ja kirjastojen lisäksi internetissä. Osasta arviointiohjelman kartoja puuttuu mittakaava, mikä on syytä korjata arviointiselostukseen.

Lopuksi kiinnitämme huomiota yva-lain 12 §:n kohdan 9 arviointiselostuksen yhteenvedolle asettamiin sisältövaatimuksiin. Arviointiselostus on kuulutettavissa kun arviointiselostus yhteenvetoineen on yhteysviranomaisen käytettävissä suomeksi ja ruotsiksi.

5. LAUSUNNON NÄHTÄVILLÄOLO

Lähetämme yhteysviranomaisen lausunnon tiedoksi lausunnonantajille ja mielipiteen esittäjille. Lausunto on nähtävillä internetsivuilla osoitteessa www.ymparisto.fi/uus

Lähetämme kopiot arviointiohjelmasta saamistamme lausunnoista ja mielipiteistä hankkeesta vastaavalle. Alkuperäiset asiakirjat säilytetään Uudenmaan ympäristökeskuksessa.

Ympäristökeskuksen johtaja

Leena Saviranta

Ylitarkastaja

Jorma Jantunen

LIITTEET

Maksun määräytyminen ja muutoksenhaku

TIEDOKSI

Ympäristöministeriö
Suomen ympäristökeskus (lausunto+2 kpl arviointiohjelmia)
Alueelliset ympäristökeskukset
Lausunnonantajat
Muistuttajat